

KOVACS LASZLO

A szemlék szakmai színvonalának változása

A Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet bűnügyi technikai főosztály szakfelügyeleti osztály munkatársai a szemléken való személyes megjelenés útján és a Robotzsaru integrált ügyviteli rendszerben szereplő fotódokumentációk tanulmányozásával 2012 óta folyamatosan figyelemmel kísérik az országban folyó bűnügyi technikai munkát, amely – a bizottságvezetői tevékenység mellett – a szemle színvonalának fő meghatározója.

E cikkben az elmúlt három évben tapasztalt színvonalbeli változást és annak lehetséges okait ismertetem.

Egy bűncselekmény helyszíni szemléje színvonalának megítélése alapvetően az egyes szakmai minimumkövetelmények teljesülésének mértéke alapján lehetséges. A területen dolgozók ezeket az elvárt követelményeket, szakmai ismereteket a bűnügyi technikai képzés idején, szervezett oktatásokon, a tapasztaltabb kollégáktól megtanulva, illetve önképzések keretében sajátítják el.

A követelmények teljesítéséhez szükséges tudásnak így minden területen dolgozó szakember a birtokában van.

Ebből jogosan lehet levonni azt a következtetést, hogy akkor a szemlék esetében is meg kell mutatkoznia egy megközelítően állandó és jó szakmai színvonalnak.

Az, hogy ez miért nincs mindig így, és szemle és szemle között miért van színvonalbeli különbség – megítélésem szerint – a következő okokra vezethető vissza.

- a szervezett továbbképzések száma nem elegendő;
- a szakmai követelmények helyenként eltérők;
- a szakmai munkával kapcsolatos pozitív vagy negatív visszajelzések elmaradnak, ezáltal megszűnik egy fontos ösztönző erő;
- az eligazítások, beszámoltatások formálissá válnak;
- a helyi szervek bűnügyi vezetői, akik a bűnügyi technikai egység irányítói is, nem mindenütt bírnak ilyen jellegű szakmai ismeretekkel;
- a megszerzett szakmai ismeretek fakulnak;
- a szemlét folytató személy által, saját maga számára felállított szakmai igényesség leegyszerűsödik;
- a munkavégzés „gépiessé”, rutinszerűvé, ötlettelenné válik;

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

- helytelen gyakorlat, munkamódszer jelenik meg;
- a szemlebizottság vezetőjének nincs kellő gyakorlata és megfelelő szintű technikai szakmai ismerete;
- a szemlén nincs folyamatos konzultáció („együtdolgozás”) a bizottság tagjai között;
- nem áll rendelkezésre megfelelő mennyiségű és minőségű nyomrögzítő anyag és korszerű eszköz;
- egyéb, a munkát befolyásoló emberi tényezők (például motivátlanság, „kiégés”).

A munka minősége és a hibák jellege egy bűnügyi technikai egységen belül is változhat, de ingadozhat az ország egész szakmai munkájának tekintetében is, attól függően, hogy mely okok dominálnak egy-egy bűnügyi technikai egység esetében.

Azt, hogy egy szemle színvonala milyen ok miatt nem éri el a maximálisan elvárható szintet, az esetek egy részében nem tudja egyértelműen meghatározni az, aki a szemlén nem volt jelen, tehát sok esetben a szakfelügyeleti osztály szakirányítást végző munkatársa sem. Ennek oka, hogy nincs vagy csak hiányos ismeretei vannak a szemle lefolytatásának menetét befolyásoló körülményekről, hiszen a szemlén személyesen nincs jelen.

Ez az „információhiány” a hiányosságok feltárása és felszínre kerülése szempontjából előnyös is lehet a szakirányítói munkában. Leginkább azért, mert a szakirányítást végző hasonló szemszögből, magyarázat nélkül, befolyástól mentesen tudja értelmezni és megérteni – vagy rossz esetben nem megérteni – a helyszínen tapasztalt körülményeket, mint azok a nyomozók, ügyészek, bírók, akiknek feladatuk lesz a szemle adatait is figyelembe venni a döntésük meghozatalakor.

A szakterületen eltöltött évek folyamán a különböző beszámolókra, értekezletekre való felkészülések idején többször feltették ezt a kérdést is: „A szemle mennyire tudja segíteni a felderítő munkát?”

Erre bűnügyi technikai területről – a visszajelzések hiánya miatt – a legritkább esetben lehetett egyértelmű választ adni.

A válasz megadásához az egyik rendelkezésre álló adat a nyomrögzítések száma és a nyom nélküli szemlék száma lehet, ami nagyon fontos mérőszám, hiszen utal a bűnügyi technikai egység szakmai színvonalára. Önmagában csak ezeket a statisztikai adatokat nézve azonban nem biztos, hogy reális képet kapunk az ott folyó szakmai munkáról, hiszen egy bűnügyi technikus munkáját nem szabad csak a nyomrögzítési statisztikája alapján értékelni.

Erre példa egyrészt, hogy egyes bűncselekménytípusoknál valóban nem vagy csak körülményesen, rendelkezésre nem álló speciális eszközökkel lehet nyomot, anyagmaradványt rögzíteni, másrészt, nyomok rögzítése esetén, ha nincsenek megfelelő módon dokumentálva a nyomrögzítés körülményei, vagy nincsenek megfelelő módon rögzítve, csomagolva a nyomok, akkor azok kieshetnek a bizonyítékok sorából, és a munkánk értelmetlen lesz.

Általánosságban elmondható, hogy ha a szemle a teljes körű nyomrögzítés mellett megfelelő módon, kellő részletességgel, informatívan tudja bemutatni a cselekmény helyszínén tapasztalt körülményeket és elváltozásokat, akkor segítheti a felderítő munkát.

A „megfelelő módon” történő bemutatáshoz és így a színvonal emeléséhez a szemlebizottság részéről a szakmai ismereteken és követelményeken felül

- egyfajta nyomozói szemlélet,
- nyomok „használhatóságával” kapcsolatos ismeretek,
- a gépiesség mellőzése,
- a végzett munka iránti „igényesség” szükséges.

A szakmai követelmények mindenki számára egyértelmű, egységes megfogalmazásához nagy segítséget nyújt a büntetőeljárások keretében lefolytató szemlék végrehajtásáról és a bűnügyi technikai tevékenység egységes szabályozásáról szóló 13/2012. (VII. 30.) ORFK utasítás („kódex”) és az annak mellékleteként kiadott módszertani útmutató, amely a BSZKI bűnügyi technikai főosztály kezdeményezésére és a kidolgozásában való aktív közreműködésével jött létre.

A kódexben meghatározottak teljesülését és betartását egy háromszintű (helyi, területi, központi) szakirányítási, ellenőrzési rendszer segíti.

A szemlék 2012 és 2014 közötti változásának megismerése érdekében osztályunkon értékelést végeztünk. Az értékelés folyamán a szemlék szakszerűségét alapvetően meghatározó objektív és szubjektív szempontok alapján, a szakmai munka évenkénti változásának ellenőrzésére került sor, az adott évben készült ellenőrzési, szakirányítási feljegyzések adatainak összegzésével.

Ilyen vizsgálati szempontok voltak a következők:

- a szükséges fényképfelvételek megléte és minőségük;
- a méretarányos fényképfelvételek elkészítése;
- a kriminalisztikai jelölések alkalmazása;
- a nyomok, anyagmaradványok számozása;
- a nyomok, anyagmaradványok rögzítésének dokumentálása;

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

- járművekkel kapcsolatban az egyedi azonosító jelek dokumentálása;
- járművekkel kapcsolatban a motortér, utastér, raktér szemléje;
- a nyomrögzítés módszerének megválasztása, annak teljessége.

A helyszíni szakirányítások során készített feljegyzések összesítésekor azt tapasztaltuk, hogy a szemlék döntő részénél nem volt hiányosság. (Bízunk benne, hogy ez nem csak a személyes jelenlétünkre tekintettel volt így.) A feltárt hiányosságok általában a kriminalisztikai jelölések kapcsán vetődtek fel.

Az ügyek elektronikus úton történő ellenőrzéséről készült iratokban jellemző hiányosság volt, hogy

- nem megfelelő mennyiségű fényképfelvétel készül, elmarad a helyszín környezetének bemutatása;
- elkészültek a szükséges fényképfelvételek, azok azonban elmosódottak, az éjszakai felvételek alulexponáltak, használhatatlanok voltak a szemlélő számára;
- a felkutatott nyomok mellől hiányoztak a metrikus skálák;
- esetenként elmaradt egyes nyomok, anyagmaradványok felkutatása, rögzítése, vagy nem a megfelelő rögzítési módszert alkalmazták;
- rendszerint elmaradt a nyomrögzítés folyamatának fényképezéssel történő dokumentálása.

A felmérés összesített eredményét, a hibás ügyek arányának változását 2012, 2013 és 2014 vonatkozásában mutatja az *ábra*.

Az ellenőrzésekkor tapasztalt hibák változása (2012–2014; %)

2012	59
2013	19
2014	22

A hibás szemlék jelentős, nagyjából hatvanról húsz százalékra csökkenése megítélésem szerint kifejezetten jó eredménynek mondható, amelynek eléréséhez jelentős mértékben hozzájárult

- a 13/2012. (VII. 30.) ORFK utasítás hatálybalépése, amely biztos háttérrel, iránymutatást nyújt a bűnügyi technikai tevékenység végrehajtásához;
- a hierarchikus folyamatos szakmai ellenőrzés, szakirányítás;
- a bűnügyi technikai egységek vezetőinek és beosztottainak aktív részvétele a szakirányító, oktató munkában és a követelmények teljesítésében;

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

- a 2013-tól kezdődő folyamatos eszköz- és nyomrögzítőanyag-beszerzés;
- a Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet szakértői főosztály munkatársaival való együttműködés a nyomokkal, nyomrögzítésekkel kapcsolatos hiányosságok megszüntetésére;
- a BSZKI szakértői főosztály, a bűnügyi technikai főosztály munkatársainak előadókénti részvétele a szervezett oktatásokon, továbbképzéseken.

Az elért eredmények megőrzését és a hiányosságokat kiváltó okok számának csökkentése továbbra is cél, ennek érdekében folytatni kell a folyamatos szakirányítói, ellenőrzői tevékenységet és a rendszeres oktatásokat. A pozitív színvonalbeli változás megőrzése az egész bűnügyi felderítő munka szempontjából előnyös.